

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף לד

(בעמוד הקודם)

דרש מרימר: כלי חרס מצופים בעופרת (= קונויא), שהיה בהם יין של גוים, בין אם הם בצבע שחור לבן או ירוק (כלומר מסוג עפר שצבעו כזה), מותרים בשימוש. כי הם לא בולעים.

קושיא: מאי שנא מחמץ בפסח: מה זה שונה מדין של חמץ? כדלהלן. שאלו את מרימר האם מותר להשתמש בפסח בכלי חרס מצופים בעופרת של חמץ? והשאלה לא היתה על כלים בצבע ירוק, כי הם עשויים מאדמה רכה שבולעת (וכנ"ל). אלא השאלה היא על צבע לבן ושחור. ואם יש בציפוי סדקים (= קרטופני), אין שאלה, כי הם בולעים דרך הסדקים. אלא השאלה היא כשאין בהם סדקים.

אמר להו: וענה להם מרימר - אני ראיתי את הכלים הללו שכאשר ממלאים בהם תבשיל הם מזיעים מבחוץ (= דמדייתי), ואם כן הדפנות שלהם בלעו את החמץ, ואין להם תקנה. כי כך מעידה לנו התורה ("וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר" חייבים לשבור אותו כי לא ניתן להגעיל אותו).

מאי שנא מדין נסך דדרש וכו': הגמרא מסכמת את הקושיא. מה שונה הדין של יין נסך מהדין של חמץ?

וכי תימא: ואם תרצה לתרץ שחמץ אסור מדאורייתא אבל יין נסך אסור רק מדרבנן. אך הרי כל מה שתקנו חכמים הם עשו זאת כעין דאורייתא. ולא אמור להיות הבדל בין הדינים.

תירוצ: זה תשמישו בחמין וזה תשמישו בצונן: לגבי חמץ משתמשים בכלי בדבר חם ולכן הכלי בולע, אבל לגבי יין נסך משתמשים בו בדבר קר ולכן הוא לא בולע.

רבי עקיבא איקלע לגינזק: הזדמן למקום שנקרא 'גינזק'. שאלו אותו שלוש שאלות. ולא היתה לו תשובה.

א. מתעניין לשעות או אין מתעניין לשעות? אדם שלא אכל ושתה בתחילת היום, ובאמצע היום הוא החליט לקבל עליו תענית ולא לאכול עד סוף היום. האם הדבר מועיל?

ב. קנקנים של עובדי כוכבים אסורין או מותרין? קנקנים מחרס שהיה בתוכם יין של גויים, האם מותר להשתמש בהם?

ג. במה שימש משה כל שבועת ימי המילואים? בשבעת ימי המילואים של אהרון הכהן ובניו, עבד משה רבינו את העבודה במשכן. השאלה היא איזה בגדים הוא לבש? כי הרי משה לא היה כהן ולאדם זר אסור ללבוש בגדי כהונה.

אתא שאל בי מדרשא: הלך רבי עקיבא ושאל את השאלות הללו בבית המדרש, וענו לו.

רב כהנא מתני בחלוק לכן שאין בו אימרא: שאין לו מכפלת.

*

למדנו במשנה - החרצנים והזגים של עובדי כוכבים וכו': לדעת רבי מאיר אסורין ואיסורן איסור הנאה לדעת חכמים לחין אסורין יבישין מותרין.

תנו רבנן: הגמרא מביאה ברייתא כדעת חכמים. שאלה: הי נינהו לחין והי נינהו יבשין? תשובה: אמר רב יהודה אמר שמואל לחין כל י"ב חדש, יבשים לאחר י"ב חדש.

אמר רב זביד - האיזורדיא דחמרא דארמאי: שמרים של יין של גוי, אחרי 12 חודש הם מותרים. כי לאחר זמן זה כבר לא נשאר בהם ריח של יין והם כמו עפר (רמב"ם).

אמר רב חביבא בריה דרבא - הני גולפי, בתר תריסר ירחי שתא שרי: קנקנים של חרס שהיה בהם יין נסך, מותרים לאחר 12 חודש.

אמר רב חביבא - הני אבטא דטייעי: בקבוק עשוי מעור שלוקחים אותו הולכי דרכים וממלאים בו יין למשך זמן רב, ולכן צריך להמתין 12 חודש. (אבל כלי שמשמשים בו זמן קצר מספיק שטיפה במים).

אמר רב אחא בריה דרב איקא - הני פורצני דארמאי: פסולת של ענבים של גוים.

אמר רב אחא בריה דרבא - הני גולפי שחימי ואוכמי: קנקני חרס של גוים שחומים ושחורים בגלל שעשו בהם שימוש רב (ראב"ד).

למדנו במשנה - והמורייס: 'מורייס' הוא רוטב של דגים, העשויו ממים ומלח ששופכים על דגים שומניים. את המורייס היו עושים רק מדגים טהורים, אמנם היו מכניסים בו גם יין. ולכן מורייס של גוים אסור באכילה בגלל יין נסך.

ת"ר מורייס אומן מותר: מורייס שעשה אותו גוי 'אומן' מומחה, מותר באכילה בגלל שהוא לא מערכב בו יין, משום שהיין מקלקל את הטעם שלו.

ר' יהודה בן גמליאל אומר ... אף חילק אומן מותר: 'חילק' הוא סוג דג טהור הנקרא 'סולתנית'. אסור לקנות אותו מגויים, משום שכאשר דגים את הדג הזה, עולים איתו ברשת דגים טמאים הדומים לו. אבל מותר לקנות את הדג הזה מגוי 'אומן' משום שהוא יודע להבחין היטב בין סוגי הדגים, והוא מוציא את הדגים האחרים משום שהטעם שלהם מקלקל את הטעם של ה'סולתנית'.

תני אבימי בריה דר' אבהו - מורייס אומן מותר. הוא תני לה והוא אמר לה: הוא שנה את הכרייתא והוא גם פירש אותה. דוקא מורייס שנעשה מהפעם הראשונה והשניה מותר, אבל מהפעם השלישית אסור. בגלל שבפעם הראשונה והשניה עדיין יש שומן רב בדגים ואין צורך לשפוך יין, אבל מכאן ואילך צריך להכניס יין וממילא המורייס אסור.

ההוא ארבא דמורייסא: מעשה בספינה טעונה במורייס שבאה מחו"ל לנמל עכו. הושיב רבי אבא דמן עכו שומרים שישמרו על המורייס שהגויים לא יכניסו לתוכו יין. שאל רבא את רבי אבא - ועד עכשיו מי שמר על הספינה? אמר לו רבי אבא - עד עכשיו מה יש לנו לחשוש? אין חשש שהם עירבבו יין במקומם, בגלל שבמקומם 'קיסתא' (= מידת כמות) של מורייס עולה 1 'לומא' (= סוג של מטבע), ואילו קיסתא של יין עולה 4 לומא. ולכן לא שווה להם לערב יין במורייס. ורק כשהם מגיעים לכאן יש חשש, כי כאן המצב הפוך, יין עולה זול ומורייס עולה יקר.

אמר ליה ר' ירמיה לר' זירא: עדיין יש לחשוש שמא הם עגנו בנמל של העיר צור (בלבנון) ושם הם הכניסו יין למורייס, כי גם שם היין בזול והמורייס ביוקר. **אמר**

ליה: מכיון שיש שם הפשרת שלגים, יש שם זרמי מים שמקשים להתקרב לנמל ואין חשש.

*

למדנו במשנה - וגבינת בית אונייקי: לדעת רבי מאיר הגבינה אסורה בהנאה.

א"ר שמעון בן לקיש מפני מה אסרו גבינת אונייקי וכו': בגלל שמעמידים שם את הגבינה ב'קיבה' של עגלים שנשחטו לע"ז. כלומר לוקחים חלב קרוש הנמצא בתוך הקיבה שלהם, ואת החלב הקרוש מכניסים לתוך החלב החדש ובכך 'מעמידים' כלומר מגבנים את החלב ועושים ממנו גבינה. בגלל שהעגלים נשחטו לע"ז, החלב הקרוש שבתוכם אסור בהנאה, וממילא גם הגבינה שנוצרה ממנו אסורה בהנאה.

קושיא: מאי איריא רוב עגלים: מדוע ריש לקיש הוצרך לומר שרוב העגלים נשחטים לע"ז? הרי אפילו אם מיעוט נשחטים לע"ז זה כבר אסור לדעת רבי מאיר. שהרי רבי מאיר חושש למיעוט.

תירוץ: אי אמרת וכו': את הגבינה ניתן לגבן בקיבה של בהמות אחרות. ולכן רק אם רוב העגלים נשחטים לע"ז יש כאן 'מיעוט' של ע"ז. כי יתכן שהעמידו את החלב ברוב הבהמות האחרות, ויתכן שהעמידו אותו במיעוט של עגלים. אבל אם נאמר שגם בעגלים עצמם רק מיעוט מהם נשחטים לע"ז, אם כן יש כאן רק מיעוט דמיעוט של ע"ז (כי רוב הבהמות לא נשחטות לע"ז, וגם העגלים שהם מיעוט בתוך הרוב, רובם לא נשחטים לע"ז), ורבי מאיר לא חושש למיעוט של מיעוט.

ר"ש בר אליקים מקשה לרשב"ל: מה הבעיה בכך שהעגלים נשחטים לע"ז? הרי אתה רשב"ל מתיר. כדלהלן.

דאיתמר השוחט את הבהמה: על מנת לזרוק את דמה לע"ז, או על מנת להקטיר את חלבה לע"ז. לדעת רבי יוחנן הבהמה אסורה בהנאה. כי הדין בקרבנות 'מחשבין מעבודה לעבודה' כלומר השוחט קרבן על מנת לזרוק את הדם שלא במקומו, הקרבן 'פיגול', למרות שהוא עסק בעבודה אחת (שחיטה) וחשב על עבודה אחרת (זריקה).

ומקרבנות קודש של 'פנים', לומדים לקרבנות חול של ע"ז מחוץ לבית המקדש. ולכן החושב בעבודה אחת (בשחיטה) על עבודה אחרת (זריקת הדם לע"ז) הבהמה נאסרת בהנאה.

לדעת רשב"ל הבהמה מותרת בהנאה. כי רק בקרבנות פנים אמרה התורה שמחשבים מעבודה לעבודה, אך לא בחוץ. ואם כן קשה, מדוע רשב"ל אוסר עגלים שנשחטים לע"ז? הרי עיקר השחיטה שלהם לצורך זריקת הדם והקטרת החלב לע"ז שזו עבודה אחרת. (תוס').

אמר ליה תרמינך שעתך: ירום מזלך בעתיד ותשאל כהוגן, אבל עכשיו שאלת שלא כהוגן (ראב"ד). כאן מדובר באדם שחושב בליבו לעבוד את הע"ז בשחיטה עצמה. ובזה מודה רשב"ל שהבהמה נאסרת. [ומה שאמר רשב"ל 'בגמר זביחה', משום שהוא סובר שהשחיטה נקראת 'שחיטה' רק בסופה].

*

למדנו במשנה - א"ר יהודה שאל ר' ישמעאל: וכו'.

המקדש בפרש שור הנסקל: המקדש אשה בצואה של שור הנסקל (האסור בהנאה), האשה מקודשת. אבל המקדש בצואה של עגלי עבודת כוכבים היא אינה מקודשת.

איבעית אימא סברא ואב"א קרא: ודבר זה נלמד מסברא או מפסוק. כדלהלן.

איבעית אימא סברא: בעגל של ע"ז הוא מרוצה מכך שהצואה נמצאת במעייו של העגל, כי כך העגל נראה מנופח יותר, ולכן יש איסור של ע"ז גם על הצואה. אבל בשור הנסקל אין לו שום ענין בזה, ולכן הצואה אינה חלק מהשור והיא מותרת בהנאה.

איבעית אימא קרא: בע"ז התורה מדגישה שלא תקח 'מאומה' ממנו, כלומר אפילו לא פרש. מה שאין כן בשור הנסקל נאמר "ולא יאכל את בשרו" (שמכאן לומדים איסור הנאה), דוקא בשרו אסור בהנאה ולא הפרש שלו.